

DOORSCHIJNEND GLANSWIJER IN DE BLAUGERZEN, EERSTE VONDST IN FRYSLÂN

John Bruinsma

Doorschijnend glanswier *Nitella translucens* werd op 2 juli 2000 tijdens een FLORON-kamp aangetroffen in een sloot in de Blaugerzen, een boezemblaauwgrasland van Staatsbosbeheer bij Akmamijp (gemeente Boarnsterhim). Het terrein en de veranderingen in beheer en vegetatie worden beschreven in Van der Ploeg 1999. De vondst is floristisch interessant, omdat het de eerste vondst in Friesland is en omdat het in Nederland een zeldzame soort is met een bijzondere geschiedenis.

SITUATIE BLAUGERZEN

In de zeer lange sloot, de eerste brede sloot ten zuiden van het toegangshek, stonden enige tientallen planten van Doorschijnend glanswier verspreid over 200-300 meter, met als midden Amersfoort coördinaten 183.660/ 358.479. De sloot heeft een venige, erg losse bodem en het water is bruin-troebel. De planten waren vegetatief en hadden lange internodiën (ze zagen er 'pierig' uit). Ook van andere soorten waren weinig individuen aanwezig: Drijvend fonteinkruid *Potamogeton natans*, Stomp fonteinkruid *P. obtusifolius*, Plat fonteinkruid *P. compressus*, Smalle waterpest *Elodea nuttallii* en Vlottende bies *Eleocharis fluitans*. Aan beide zijden van het traject met Doorschijnend glanswier stond Buigzaam glanswier *Nitella flexilis* over tientallen, misschien honderd, meters.

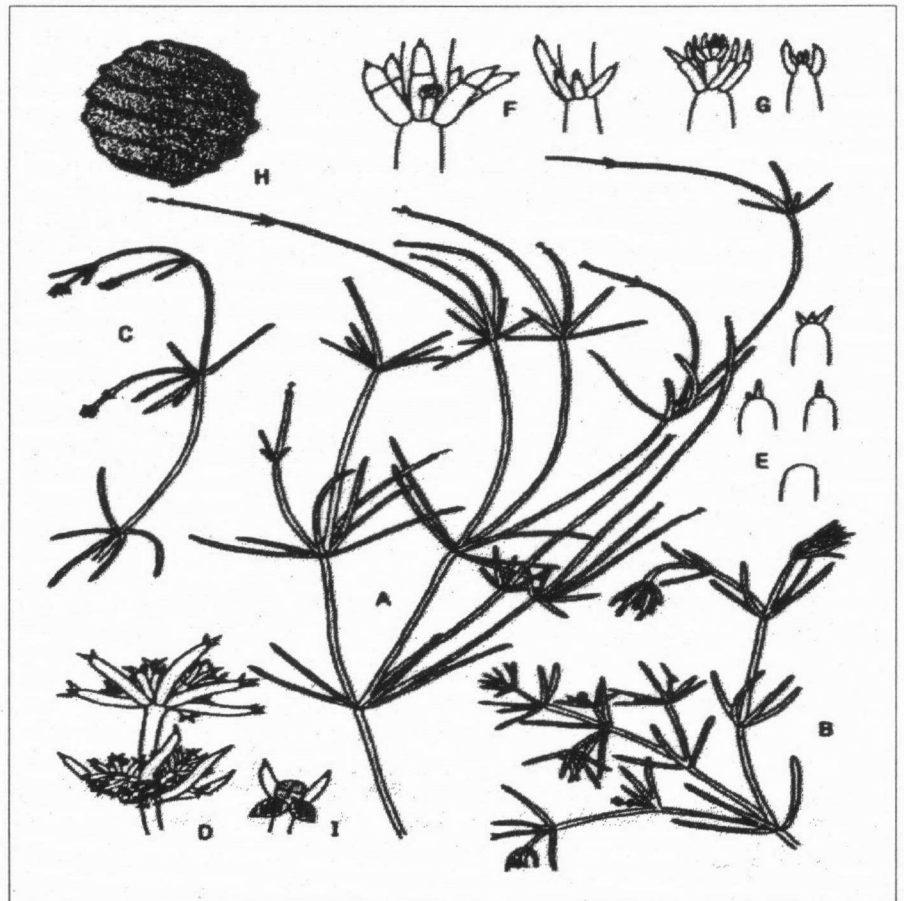
Volgens het door Boll (inventarisatiemedewerker van SBB) van notities voorziene beheersplan (Altenburg & Wymenga 1992) staat het gebied 's winters deels onder water, deels plasdras. Het water is dan een combinatie van regenwater en een vrij groot aandeel ingelaten boezemwater. Dit boezemwater wordt met een omweg naar het terrein geleid. In het voorjaar wordt het winterwater lang vastgehouden. In de zomer, als het peil verlaagd wordt, wordt er afhankelijk van neerslagoverschot of -tekort water geloosd of ingelaten uit de boezem. Voor zover mij bekend zijn er geen nadere gegevens over de seizoensvariatie in de waterkwaliteit.

Dat er zo weinig planten groeien hangt waarschijnlijk samen met de volgende eigenschappen van bodem en water. In het losse, telkens opwervende slib kan een kiemplant zich niet makkelijk vestigen. De troebelheid van het veenkleurige water en een laagje slib dat de planten bedekt, beperken het licht. Dit lichtgebrek kan goed de oorzaak zijn van bovengenoemde matige conditie van de aangetroffen planten.

STANDPLAATS

Doorgaans is Doorschijnend glanswier een soort van zwak zuur tot neutraal, kalkarm, zoet, helder water (Van Raam 1998). Rond 1990 was er nog één vindplaats bekend: op kwel uit het Gooi naar de Vechtstreek bij Hilversum (Nat 1994). Sindsdien is het aantal waarnemingen gegroeid tot ruim 60 (Nat 1994 en ongepubliceerd waarnemingsarchief van het Landelijk Informatiecentrum Kranswieren). De grootste vooruitgang is geboekt in terreinen op het pleistoceen waar vennen worden uitgebaggerd,

die vervolgens op de een of andere wijze gebufferd, niet te voedselrijk water gaan bevatten. Dat kan van nature en soms wordt gebufferd water aangevoerd. Doorschijnend glanswier is daar óf onderdeel van een tot de Oeverkruid-klasse *Littorelletea* behorende vegetatie in ondiep, zwak zuur water, óf kensoort van de Associatie van Doorschijnend glanswier *Nitelletum translucens* in dieper, min of meer neutraal water (Van Raam 2000). Doordat er het laatste decennium veel van dergelijke venherstelprojecten zijn uitgevoerd, achten we deze vooruitgang reëel. Dit

Doorschijnend glanswier – *Nitella translucens* (Pers.) Ag. -

A plant met lange takken, x0,5; B gedrongen plant, x0,5; C fertiele tak, x0,5; D fertiele kransstak, x4; E toppen van kransstakken met verkorte eindcellen = 'kroontje', x6; F kransstakken planten met lange takken, x6; G toppen van lange takken, x6; H oöspore, x50; I gametangiën aan het einde van een kransstak, x15.

Tekening van Werner Krause in Bruinsma *et al.*, 1998.

in tegenstelling tot de vondsten in de jaren '90 in wat voedselrijkere omstandigheden. Het toegenomen aantal waarnemingen is hier eerder het gevolg van een toenemend aantal waarnemers. Doorgaans zijn het sloten in agrarisch gebied, waar kwel voor een net wat betere waterkwaliteit zorgt en regelmatige schoning voorkomt dat soorten uit de Fonteinkruiden-klasse *Potamogeton* of uit de Riet-klasse *Phragmites* de overhand krijgen. De schaarse begroeiing van de sloot in de Blaagerzen lijkt het meest op zo'n begroeiing uit de Fonteinkruiden-klasse. In 1989 was dit in de sloten van dit

complex niet anders (Altenburg & Wymenga en Buro Bakker 1989).

Flottende bies groeit meest in verscheidene vegetaties van de Oeverkruid-klasse en aan de zure kant van de Fontein-kruiden-klasse (Schaminée *et al.* 1995) en lijkt daarmee qua standplaatsvoorkeur op Doorschijnend glanswier. Er zijn geen oudere waterplantenopnames van de Blaagerzen bekend. In de vier oudere opnames in dit atlasblok (11.41, gemaakt tussen 1949 en 1970) komen geen met de Oeverkruid-klasse verwante soorten voor (bron: Landelijke vegetatiedatabank, in beheer bij Alterra).

RELATIE

In principe past de bodemwaterkwaliteit van een blauwgrasland, te weten tamelijk voedselarm water, gebufferd in de winter, zuur wordend in de zomer (Roelofs 1993) wel bij de waterkwaliteit waar Doorschijnend glanswier voorkomt. Het recent voorkomen in sloten in het - veel kleinere - blauwgrasland Lagieskamp bij Bussum, illustreert dit. Als deze relatie inderdaad waar is, over hoeveel kilometer sloot moet Doorschijnend glanswier dan vroeger in de Friese boezem zijn voorgekomen?

DANKWOORD

Dank aan Douwe van der Ploeg, Emile Nat, Hans Boll en Joop van Raam voor aanvullende informatie en commentaar op een eerdere versie. Dank aan Eddy Weeda voor het beschikbaar stellen van de vegetatieopnames van de Landelijke vegetatiedatabank.

LITERATUUR

ALTENBURG & WYMENGA 1992. Beheersplan Terkaplesterpoelen. Veenwouden.

Altenburg & Wymenga & Buro Bakker 1989. De vegetatie van een viertal natuurgebieden in de regio Friesland-zuid. Veenwouden.

BRUINSMA, J., W. KRAUSE, E. NAT & J.C. VAN RAAM 1998. Determinatietabel van kranswieren in de Benelux. Stichting Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht. ISBN 90-5107-032-2.

NAT, E. 1994. Historisch en actueel verspreidingsbeeld van Kranswieren in Nederland in samenhang met waterkwaliteitsfactoren. Watersysteemverkenningen 1996 (zie ook het bijbehorend Gegevensrapport verspreiding en milieufactoren van kranswieren). RIZA werkdokument 94.148X, Lelystad + Vakgroep Oecologie en Oecotoxologie, Vrije Universiteit, Amsterdam.

PLOEG, D.T.E. VAN DER 1999. Natuur in Fryslân. 123 gebieden van Staatsbosbeheer. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden / Ljouwert.

RAAM, J.C. VAN, M.M.V. E.X. MAIER, J. BRUINSMA, J. SIMONS EN H. STEGENGA 1998. Handboek Kranswieren. Charabook, Hilversum.

RAAM, J.C. VAN 2000. Het Nitelletum translucentis. Nieuwsbrief Kranswieren, 4 (8): 11-12.

ROELOFS, J.G.M. 1993. De fragiele balans tussen verzuring en verbasing in blauwgraslanden. In Weeda, E.J. (red.) (1993) Blauwgraslanden in Twente. Schatkamers van het natuurbehoud. Wetenschappelijke Mededeling KNNV, nr. 209. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging; Utrecht.

SCHAMINÉE, J.H.J., E.J. WEEDA & V. WESTHOFF 1995. De vegetatie van Nederland, deel 2: Plantengemeenschappen van wateren, moerassen en natte heiden. Opulus Press, Uppsala-Leiden.

John Bruinsma; Thorbeckelaan 24; 5694 CR Breugel (tel.: 0499-473384; e-mail: bruinsma@dse.nl).